

Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) 9

Ladislav Hejdánek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 12. 4. 1988

◆ private seminar, Czech, origin: 12. 4. 1988

Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) 9 [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-04-12 Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) (14) s1_cleaned.flac) ---

12. 4. 88.

Jiný hlas: V literatuře mně úplně to nebylo jasné, když jsem to pak četl, ale všechno se to točí okolo toho věku, že? O tom věku se to tam taky hovoří jako o nějaký době, že, a hlavně se tam hovoří o jejich zkušenosti tohoto věku, co s ní potom chtějí udělat. No, že ale jinak jako je to ten podstavec, co je na začátku té první strany, ano, ano. Ale co to věk je, že se tady doposud neřeklo, že? Je to takovej jako pojem, okolo kterýho se to všechno točí, stejně tak potom jako okolo toho pojmu skutečnost, jo, nějaká dějící se skutečnost, kterou oni potom postihují v tom třetím odstavci, postihují na základě své základní zkušenosti, kde už zase ta zkušenost je jakožto skála, to stejně tak jako považují, považují ten věk za něco, co... co je něco negativního, co zavrhuje, že, a o čem hovoří jako o něčem, co je takový... Takže v podstatě ta skutečnost, stejně jako ten věk, by mělo být něco asi, by mělo být něco stejného. No, ale...

Jiný hlas: jako co mě zarazí, co mně není úplně jasné, když on třeba v té první větě říká, že ta existence hovoří o tom, že existence nějakým způsobem náleží věku, což mě tak trochu... nevím přesně, co by to bylo. A ještě tam byla jedna věc, která se k tomu věku takto vztahuje, a to bylo... věk, jak je prohlédnut jako ztracení, v úpadku.

Hejdánek: Ale jo, no tak jako samozřejmě, že ten věk je potřeba chápat jako něco, co má nějakou strukturu a oni chtějí ukázat, že má nějaký, i si i někam míří, že ten věk má nějaký takový pohyb, kterým k něčemu směřuje. Protože oni sami říkají, že chtějí dovést až do konce skrze tu svou bytost, skrze sebe sama chtějí dovést tu zkušenost, kterou oni s tím věkem mají, a tu oni chtějí dovést do nějakého konce, do nějakého vrcholu. Je něco jiného, to oni nechtějí, dovést ten věk na nějaký vrchol. To by řekli, že chtějí dovést tu skutečnost toho věku.

Jiný hlas: Zkušenost věku. Ne, my jsme to překládali tak, že jejich úkolem je vlastní bytostí dovést až do konce zkušenost tohoto věku, aby sami byli dokonale jeho skutečností. Tam se jedná o to, že co chtějí dovést do konce, to je tu vlastní zkušenost, kterou s tím věkem mají, aby oni sami byli dokonale jeho skutečností, aby oni byli skutečností věku. Takže jednak je tam, že existence nějakým způsobem náleží věku, a pak, že oni, aby byli nějakým způsobem, tady se říká dokonale, skutečností věku. Tak tady tyhle věci jsou mi trochu nejasné.

Hejdánek: No, ale tak mně přijde, co vám je nejasné.

Jiný hlas: Co je mi nejasné asi, je to jednak, že tady nikde nevysvětluje, co to věk je.

Hejdánek: A je to tak nezbytný?

Jiný hlas: No, on na tom tady staví, tyhle ty první dva odstavce...

Hejdánek: No tak to je doba, v který žijete. Věk je doba.

Jiný hlas: No taky musíte to vysvětlit. Doba jako, ale ne chápána jako časový interval.

Hejdánek: A jak?

Jiný hlas: Pokud by byla doba chápána jako časový interval, tak nevím, jak v tom časovém intervalu se mohly nacházet nějaké skutečnosti nebo by do toho časového intervalu padaly nějaké, tomu intervalu náležely nějaké existence. Jak v časovém intervalu se může nacházet existence?

Hejdánek: No jak se můžete nacházet v časovém intervalu od svého narození do své smrti?

Jiný hlas: Já se nenacházím v časovém intervalu.

Hejdánek: Kde se nacházíte?

Jiný hlas: Já se nenacházím v časovém intervalu. Kde se nacházím, je už jiná otázka, ale já se domnívám, že se nenacházím v časovém intervalu.

Hejdánek: To je zajímavý teda. A kde se teda nacházíte?

Jiný hlas: Ne mimo čas, ale ne v časovém intervalu. Časový interval je od do.

Hejdánek: No tak se každý nachází od do.

Jiný hlas: No jo, ale ten časový interval není takový, že by v něm... nepředstavujte si z toho nějakou

konstrukci.

Hejdánek: No, ale jak to jinak pojat? A vždyť je to jedno, vždyť on mluví o něčem úplně jiným. Vy zavádíte řeč na způsob, jak se o tom mluví, ale ta věc je úplně jasná. Prostě oni cítí, že žijou v době, kde to jde všechno ke dnu, kde se všechno rozkládá a tak dál. A teď dávat pozor na to, co myslí dobou, je *nonsens*. Tady jde o to, že to jde všechno ke dnu, že je to doba úpadku, dekadence, jak říká *Nietzsche*.

Jiný hlas: Ano, ale já říkám, že ten věk nemohl charakterizovat jako nějaký časový interval.

Hejdánek: A to tady není důležitý. To je jedno, prostě je to určité období. Dříve to nebylo a potom snad to taky nebude, ten úpadek. Tak se mluví o tom období, kde zrovna je ten úpadek. A neříká se od kdy do kdy. No prostě, ale teď zrovna v tom žijou. A jaký problém?

Jiný hlas: On tam hovoří, od kdy ten úpadek je.

Hejdánek: No dobře, ale co proti tomu máte nebo co vám na tom není jasné? Já to nechápu.

Jiný hlas: Ještě jednou, jednak mně není jasné, jak chápe věk.

Hejdánek: A proč je to důležitý? Vy to nějak chápete, říká vám slovo věk něco? Tak si tam myslíte ten svůj. To není vůbec důležitý, co chápe věkem. Určitý kus dějin, v kterých žije.

Jiný hlas: Ale když tady říká takový věci, že k věku náleží nějakým způsobem existence, pak zase říká dost důležitý věty...

Hejdánek: Náleží v tom smyslu, že prostě ta existence je dějinná. To znamená, že nemůžete žít mimo dějiny. Existence lidská je vždycky dějinná, to jest v nějaký chvíli žijete, v nějaký době.

Jiný hlas: A ta věta je podaná tak, že pokud tato existence náleží nějakému jí vlastním způsobem přítomnému věku... Může ta existence nenáležet? Může nenáležet tomuto věku, nýbrž jinýmu? A může náležet jinýmu věku, když žije v tomto věku?

Hejdánek: Jo, to může, v tom spočívá to, že oni chtějí žít plně tento věk, poněvadž většina lidí žije ještě ten minulej furt v tomhle novém. Anebo lidi, který třeba žijou ten budoucí, kterej ještě nepřišel. Muselo by se ukázat, víte, muselo by se ukázat, že nějak s tím něco podstatného souvisí a že teda tam máme nějaký odrazíště pro nějakou kritiku. Ale to byste musel prokázat, nemůžete jenom říct, že to je nejasné, poněvadž to je fuk, že to je nejasné. Já nechápu, proč by to mělo být jasnější. O to tam nejde. Vždycky je něco nejasného, když mluvíme.

Jiný hlas: To není ale snad taková nejasnost.

Hejdánek: Mně se zdá, že jo. Co na tom záleží? Já to chápu prostě dost... možná, že tam něco nevidím teda, ale já to chápu tak, že to mají z *Hegela* koneckonců nejspíš, že prostě žijou v určité době v dějinách. Ty dějiny, to je cosi u *Hegela*, je to to *intermezzo*, ale už se to prosadilo a všichni to tak chápou, prostě žijou v určité dějinné chvíli. A teď zároveň je to doba, už od osmnáctého století se hodně zkoumá, jak to bylo dříve, ve starověku, ten historický zájem vzrůstá už, v tom devatenáctém to je na plný pecky furt a oni vědí, že třeba to Řecko prostě vzkvétalo v té době těch zámořských kolonizací přední Asie a vůbec celého Středomoří a toho velkého obchodování a *Hegel* prohlásil, že filosofie je ta sova, která vylétá se soumrakem, a ten soumrak, to je to, o čem tady oni mluvěj, to jest to období Řecka, kdy už to jde všechno dolů, kdy se to rozkládá, kdy už to umění klasický už není to pravý a já nevím co všechno, a teď teprve vyletí ta filosofie takže ta filosofie je vlastně situována do doby, která už jde, kde to všechno jde ke dnu. No, a pak se hovoří o jiných zase, kteří hovoří o úpadku ve starém Římě a jak to tam vypadalo a tak dále. Tohle je plné osmnácté a devatenácté století. Tak oni tímto mají ten pocit základní, že žijí v době, která je srovnatelná s tím úpadkem Řecka, s tím úpadkem Říma, eventuálně s tím úpadkem středověku v různých těch formách, ať už úpadku císařství nebo úpadku papežství a já nevím co všechno, prostě jsou v jisté době, v jistém údobí, kdy převládá rozklad, úpadek, sesuv. A oni tedy prostě zažívají svou přítomnost, to devatenácté století zažívají jako úpadek, jako takovouhle dobu úpadku.

Já si myslím, že nic jiného tam není. Tohle je ten smysl tohohle odstavce.

Jiný hlas: No, to se říkalo i předtím, že tady se spíš ještě chce říct navíc, jak oni se s tím chtějí vyrovnat.

Hejdánek: No, to je ono, že nechtějí stavět jiný svět. Oni chtějí být, teda zase říká *Kierkegaard*, chtějí být svědkové nebo prostě ty špióni v božích službách toho úpadku, chtějí říct, jak to je, prožít to plně,

nevracet se zpátky, nechtít žít ještě z té lepší minulosti a zavírat oči před tím úpadkem, nýbrž prostě ten úpadek prohlédnout skrz naskrz a strčit do toho ten svůj současný čumák. To je to, že chtějí plně tu zkušenost zažít.

Jiný hlas: Oni chtějí, aby přestali být reprezentanty své doby. Oni chtějí dovést zkušenost toho věku, kterou mají, do toho maxima, které vůbec je, aby pak s tím něco udělali, aby udělali ten přestup, aby překonali tuhle skutečnost. Oni v podstatě chtějí to, čím ten věk je charakterizován, dotáhnout až do maxima a pak ukázat v podstatě ty meze nebo omezit a tam to zlomit, tam udělat ten nový krok.

Hejdánek: No, ale on *Jaspers* neříká, že by oni tohle měli jako nějaký záměrný plán. On prostě ukazuje na to, že to tak s nimi bylo. To bylo nechtěně. A co se tam zase jinde objevuje nechtěně, potom vědomě.

Komu vědomě? Ta vědomost tím... vlastně potom, no jasně. Toto místo je mi taky malinko tajemné, možná, že by to bylo jakože *Kierkegaard* nechtěně a *Nietzsche* nechtěně a potom taky vědomě.

Jiný hlas: No ne, tak to by se snad dalo vysvětlit tím, že v počátku je to něco, co v sobě mají, aniž by si to pořádně uvědomovali. Až to začali v podstatě nějak uskutečňovat, tak si to mohli uvědomit a pak se to stalo vědomým. Je to to samé, jako když ten *Willer* uvádí u toho *Platóna* nebo i u toho *Goetha*, že nějakou tu vizi on měl, aniž by si jí byl zpočátku vědom, a že ji začal v podstatě realizovat s vědomím až později, až někde dejme tomu v pozdním věku. Ale že je to něco, co ten člověk v sobě má, co ho táhne a co si uvědomuje až později. Přesně tak to bylo.

Hejdánek: Dobře, já bych šel dál. Ale ještě k tomu druhému odstavci. Jednak bych tam chtěl říct, že možná by tam bylo lepší – jinak to rozhodnutí patří podtrhnout, ono není podtržené. A pak je *nicht mehr bewusst*. Já tam mám dohromady „nevědomé“ a myslím si, že to není správně, přestože by bylo *unbewusst*, že by tam mělo být zvlášť to „již ne vědomé“, že by to nemělo být dohromady. Že to již není vědomé. Nebo to přehodit: často „již ne vědomé“. Rozhodnutí uchopující celé lidstvo klidně, často již ne vědomé nebo již ne vědomé, ale rozhodně to není nevědomé, když tam je *nicht mehr bewusst*.

Jiný hlas: No, pravda je, že *nicht mehr bewusst* je *unbewusst*.

Hejdánek: No, když si něčeho už nejsem vědom, no tak si toho nejsem vědom. To už jenom rozšiřuje tu obsahovou stránku toho výrazu, ale že to je nevědomí, zůstává. Obvykle se nevědomí považuje za původní a dodatečně se uvědomuje. Tady se řekne *nicht mehr*, tak to je už nevědomé, to jest, že už si to neuvědomuji. Šlo by možná tam stavět v tom smyslu, že sice už si to ne plně uvědomuji, ale vlastně kdykoliv si to zase můžu uvědomit, protože když už jsem to kdysi věděl, tak že už si to teď neuvědomuji, znamená, že je to jenom vytěsněné, ale ne, že jsem to zcela zapomněl. Ta konstrukce je jako zbytečná, ale pravda je, že když *nicht mehr bewusst*, přece jenom znamená něco jiného než *schon unbewusst*. Ono to asi znamená *nicht mehr ganz bewusst*, ne už zcela vědomě nebo tak nějak. Ne už vědomě. Možná, že přeložit to „ne už vědomě“ by bylo lepší.

Jiný hlas: No, to si myslím. Když už se řekne, že nebudeme tady řešit takovéhle konotace. No počkej, tohle není tak úplně, protože být nevědomý a nebýt si něčeho vědomý je velký rozdíl. To je významový rozdíl.

Hejdánek: No, ale jako *unbewusst* a *nicht mehr bewusst* není významový rozdíl.

Jiný hlas: Ne, v *unbewusst* a *nicht mehr bewusst* není, ale mezi být nevědomý a nebýt si něčeho vědomý významový rozdíl snad je, ne?

Hejdánek: No ano, ono české slovo nevědomý, to mě nenapadlo, že to znamená u něj prostě blbý, nikoli blbý od přírody, nýbrž blbý od nevzdělanosti. Jasně. Dobře. Tak to je taky blbost, a tam není „celé lidstvo“, tam je „celý člověk“. To rozhodnutí uchopuje celého člověka. Tam je *den*, ne *die*. To je v saském... *ergreifen* můžeš někoho, ale koho? Ono to s tím lidstvem pletou, tam je *Mensch*. *Dem*, ono je to *dem*. Celého toho člověka. Rozhodnutí, které uchopuje celé lidstvo, je... Počkej, a proč je tam *Mensch*? No *den*, vždyť se tam dává koncovka *den*, to je singulár. To je *des Menschen*, *dem Menschen*, *den Menschen*. *Der Mensch* je, ale všechny další jsou *Menschen*. Já vím, že to je tak nějak... no tak to bylo k celé bytosti, no tak k celému člověku.

Jiný hlas: No a pak je tam ještě jedna věc, a to je *eigentlich*, nevím jak přeložit, že tam je hlavní, kteří

mají, protože tam je skutečnost, že mají styk s *eigentlich*.

Jiný hlas: To jsme většinou říkali pravou.

Jiný hlas: Ne, my jsme říkali vlastní, jsme překládali povětšinou.

Jiný hlas: No spíš jako vlastní právě, že se to vztahovalo k bytí.

Jiný hlas: My jsme říkali skutečnou.

Jiný hlas: Jo, tak to nebudeme mít tam. Já jsem se teď díval ještě do toho.

Jiný hlas: To možná máš ty, ale myslím, že tadyhle jsme říkali, že to je pravou. Nevím, no. Já tedy bych asi to skutečný pokaždé vždycky odvrhoval. A tedy v tom, jak si to poznamenávám já, tak tam tedy *eigentlich*, tam kde se nehodí vlastní, je lepší pravou, protože ta skutečnost, to jako opravdu on tady dost přísně používá tu *Wirklichkeit*, *wirkliche*, a s tím bych to jako radši nezaměňoval.

Jiný hlas: No právě, já jsem tam dal hlavní, že proto to říkám, že to byl takový východisko úplně, abych nepoužil ani jedno ani druhý.

Hejdánek: No ale není to dobrý překlad, to hlavní, protože opakem hlavního je vedlejší, zatímco *eigentlich* – to je nepravý vlastně. To *uneigentlich* je nepravý, to je víceméně neautentický je vlastně *uneigentlich*, že? Ale to bysme používali Heideggerův terminologický překlad.

Jiný hlas: Já nevím, tak jestli u toho *eigentlich* taky budeme používat autentický.

Hejdánek: No ne, to nemá cenu překládat cizím slovem, jenom ten význam je asi ten, že...

Jiný hlas: Takže asi opravdu ta pravá je daleko příhodnější než skutečná. Ta skutečná se tam vůbec nehodí, že? Že to by bylo se skutečnou skutečností. Pravou nebo opravdovou. Pravou, opravdovou.

Jiný hlas: Vy jste si tam něco dělal, asi jste to neslyšel, že předběžně jsme se domluvili do tří neděl po dnešku.

Jiný hlas: Jo, jo, dobře.

Jiný hlas: Zase nechápu, co tam je, jak tomu rozumět, když je tam ta *Dasein* a ta činná působnost. Činná působnost pobytu, co to má znamenat? Když se říká, že jsou bez zaměstnání, bez manželství a bez nějaké té působnosti pobytu. To si nedovedu představit. Vůbec nechápu, co to může být.

Hejdánek: No je to, že nemají žádné postavení v té společnosti, že jejich přítomnost je neúčinná.

Nefungují jako nějaký...

Jiný hlas: Takto myslíte. Aha, no já jsem totiž chápal, že to má být něco v tom pobytu.

Hejdánek: Ne, ne, žádný pobyt. *Dasein* tady je ten praktický život, že?

Jiný hlas: To je jako... to se dá tak říct, no, ale je to skutečně tady zrovna ten pobyt jako...

Hejdánek: Jo, ale je to jiný pobyt, než jsme zvyklí z toho Heideggera, že?

Jiný hlas: Nemusí to být výslovně jiný. V tom Heideggerovi jsou taky prostě úřady, pobyt a zaměstnání a tak dále, ty tvary. Ale není to to nejdůležitější v tom Heideggerovi.

Jiný hlas: No a pak je to logičtější, že jsou tedy bez jakéhokoli vlivu působnosti na okolí.

Hejdánek: No, no.

Jiný hlas: Ale to nějak přeložit asi srozumitelně, protože to je... ono to i německy je šroubovaný, že je to těžký. Když tam píše jako realisté...

Jiný hlas: Oni se tam... to je rozporuplný, ten fakt je, že to neodpovídá žádnému úseku politickém. A říct o Weberovi a Nietzscheovi, že to jsou realisté, je docela pozoruhodné. No to se nedá nic dělat. Já nevím, já nevím, jak bych to vysvětlil. Do skutečna mají všichni kontakt s tou v hloubce se dějící skutečností, s tou pravou.

Hejdánek: No, to jsou realisté v tom smyslu, že se tak jako realisté jeví. A ta pravou reálnost, a míní se tím jevení. Že se tak jeví, že se opravdu jenom jeví a nejsou, anebo se jeví tak, že takoví jsou. Jsou takoví jako... moment, kde tam je ta věta? Tam je, že jsou bez zaměstnání, bez manželství, bez té působnosti vůbec na okolí a bez toho se jeví přece jako velcí realisté, kteří mají styk s pravou, v hloubce se dějící skutečností.

Jiný hlas: No, no. No, mimochodem, to jeví, já jsem si to vůbec neuvědomil, to není dobrý překlad.

Scheinen zu sein, zdá se, že jsou, to je smysl toho. Když tam je *scheinen zu sein*, tak se zdá se být. Tam je

scheinen zu sein, zdají se přece být velcí realisté nebo velkými realisty, kteří mají... *scheinen zu sein*... a jo vidíte, *zu sein*. No to není *zu sein*. *Zu haben* tam je. *Scheinen als grosse Realisten mit* a tak dále *Fühlung zu haben*.

Hejdánek: Zdá se, že jako velcí realisté mají styk a tak dále. Jo, takto, takto je to lepší. Zdá se, že jako. Zdá se, že přece... Ale to *doch*, jak tam přeložit to *doch*? Když už jsme u toho a už nemůžeme dál. To *doch*.

Zdá se, že přece, zdá se, že přece jako velcí realisté...

Jiný hlas: No tak by bylo, že se přece zdají, přesto se zdá.

Hejdánek: Ne, přesto. *Doch* není přesto. Přece. Přece se zdá. Zdají se přece jako velcí realisté mít, ne kteří mají, mít styk s pravou v hloubce se dějící skutečností. Zdá se přece...

Jiný hlas: Ale ten styk je tedy taky není dobrý. Tam je *Fühlung*, že?

Hejdánek: To znamená mít cit pro... ale to je spojené, tohle *Fühlung zu haben*.

Jiný hlas: To je mít styk.

Hejdánek: No jo, ale mít styk jako... to je opravdu mít pro to cit, to je *Fühlung haben*. Ten styk je... to není kontakt nebo taky je to kontakt. To není *Verkehr* nějaký, že? To je, že s tím přijdete do styku. A jak s tím přijdete? No když máte pro to ty tykadla. Že mají styk se skutečností, dotýkají se skutečností, to je asi tím míněno.

Jiný hlas: Tak zdá se přece, že jako velcí realisté... zdají se... Zdají se přece, že jako velcí realisté mají... no, něco s opravdovou hloubkou se děje, zdají se mít styk... Proč tam dáš to „že“, tak tam můžeš použít „mají“, ne „zdají se“, jo... Zdají se přece, že mají nebo zdají se...

Hejdánek: Zdá se teda v tom případě, když tam chcete dát „že“, tak zdá se.

Jiný hlas: Jo, zdá se přece... Zdá se přece, že jako velcí realisté mají styk... no.

Hejdánek: Já si myslím, že ten styk je strašnej. Spíš tak lépe kontakt teda. Mají kontakt se skutečností. Stejně bych řekl, mají vnímavost nebo cit.

Jiný hlas: Ještě k tomu *mit*, že se to zase dá použít jako...

Hejdánek: No to je jako *Mitleid* a *Mitfühlung*, to v té němčině to souvisí s tím *mit*, to nemusíme překládat. Ale mají cit pro, tak bych to dal. Já myslím, že to klidně můžeme.

Jiný hlas: No jo, ale ono je něco jiného mít cit pro tu pravou skutečnost a mít opravdu jakoby nějaký kontakt s ní. Ten, kdo má cit, ještě nemusí mít kontakt.

Hejdánek: Co to znamená, když nemá kontakt a má cit?

Jiný hlas: No, když má... že je to jenom z distance. Vždyť oni jsou z distance. Oni tam nemají žádnou tu přítomnost.

Hejdánek: Jo, tak ten cit, já jsem ho chápal trochu jinak. Já jsem ho chápal jako nějakou dispozici. Ale vy cit už chápete jako něco, že už s tím kontakt mají? Ne, když mám pro něco cit, to znamená vnímavost.

Jiný hlas: Že když už s tím kontakt má, tak už tam všechno vidí, pro tam vyhledá ty věci, které potřebuje. No ano, tak mají cit, cit pro teda.

Hejdánek: No. Pro pravou v hloubce se dějící skutečnost.

Jiný hlas: A prosím vás, to jsme nedodělali, ta činná působnost v pobytu, nebo jak k tomu dát nějaký takový rozměr? Protože to je činné působnosti v něčem... Ono vypadá, že tady to *Dasein* nějak nabývá už ty... Já bych to přeložil jako bezaktivního působení v životě.

Hejdánek: No, tak ať si s tím pak pohraje ten, kdo to bude dávat dohromady.

Jiný hlas: Samozřejmě to v životě je nevhodné, ale co se dá dělat? To prostě... *Dasein* jako život.

Hejdánek: Já vím. Slovníkově pro filosofii je to nevhodné, ale v tomhle smyslu s tím *Dasein*... to není snad...

Jiný hlas: Ani u Heideggera byste nepoužil *Dasein* jako život?

Hejdánek: To je spíš jako existence, že?

Jiný hlas: Jenom filosoficky, ale v běžné řeči, když povíš komu *Dasein*, i v němčině *Dasein*, no, život.

Hejdánek: Takže jdeme dál. No a tady se opakuje ta základní zkušenost toho *Zeitalteru* jako něčeho upadajícího nebo upadlého a rozkládajícího se a tady vyslovené jako ruiny. Žijeme v ruinách. Že to je

krajina zkaženosti.

Jiný hlas: Ale já bych neřekl singulár, to není jako v ruinách. O ruině. Já vím, no, ale... v zbořeníšti.

Hejdánek: To ses podíval přesně do slovníku?

Jiný hlas: Nemusím, v Pauku se rozlišuje.

Hejdánek: Dobře. Zbořeníště.

Jiný hlas: Prosím vás, já jsem totiž nevěděl nějak, jak to *Geschichte* přeložit. Já jsem to přeložil jako žectví. Ještě počkej, to *des Ruines* znamená jako... to není zkušenost zkázy nebo zbořeníště, ale skutečnost. Tu skutečnost postihují základní zkušenosti věku jakožto zkáza.

Hejdánek: No, ta skutečnost... No tam by bylo možná lepší jako skutečnost jako tu ruinu nebo zbořeníště.

Jiný hlas: Jak se říká těm hadrům? Že tam je, to se neříká zbořeníště. Co to je, jak se tomu říká? Trosky. Troska.

Hejdánek: To je *Trümmerfeld*, zbořeníště spíš. Zbořeníště už je to, co je zbořeno. Kdežto troska je to, co zbylo po zboření. Ale zbořeníště to je... a ruina, to je něco jako troska. Ale já teď upozoruju, že tady se nejedná o to zbořeníště, troska je *die Ruine*. A tady je to *des Ruines*, to skutečně znamená zkáza.

Jiný hlas: Jo?

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: No a to *des Ruines*, to je *der* nebo *das* *Ruin*?

Hejdánek: *Der* *Ruin*. To je ten úpadek. Je to zajímavé. Co to ovšem říká? Že upozorňuje na okamžik, aniž by chtěl přehlédnout smysl a cestu dějin celkově. Je jasné, že tady poukazuje na období, na ten věk, tak nejdříve se to formuluje takto: počátky světectví, Nietzsche ano, Kierkegaard počátek křesťanství nebo židovství. Pocítí konec celých těchto dějin. Nietzsche ano, Kierkegaard ne. No jo. Ono tady přesně vzato není řečeno, že se vrací k tomu řectví oba.

Jiný hlas: Ne. To řectví je dřív než křesťanství. Takže prostě, když se díváme zpátky na ty tisíciletí zpět až po začátek řectví, čili to znamená jenom v té mez...

Hejdánek: No, no, dobře.

Jiný hlas: A pociťují konec, v tom křesťanství pociťovali konec. To se pak tam, jestli se nemýlím, vykládá, že z toho křesťanství už nic nezbylo. Je třeba to vzít vážně, protože to už je úplně v čudu. A Kierkegaard v tom *Okamžiku* říká, že přiznejme si, že křesťanství neexistuje. Nehrajme si na křesťany, když už křesťanství žádné není. Jak on říká, ve smyslu *Nového zákona* křesťanství není.

--- (1988-04-12 Jaspers, *Vernunft und Existenz* (čtení) (14) s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Tady předtím byla řeč o obratu. Byla. Ale když jsme v ruinách, tak od té doby muselo dojít k nějakému obratu. O jistém obratu už se předtím mluví, oni chtějí tu zkušenost toho věku dotáhnout do nějakého konce a pak to překonat. Pak by tam k nějakému obratu mohlo dojít. Ale je to o tom, není to jenom zavést *Wendepunkt*, to je v tom upozornění, že je tu a jaké je. A on to tam dá bez upozornění, najednou samozřejmě bychom měli vědět o jaký jde *Wendepunkt*. Nevíme zatím o žádném, oni se musí snažit být...

Hejdánek: Hele, když tady říká předtím, co je jejich úkolem nebo jak chápou svou úlohu, že tu zkušenost provést až do konce, *um sie zu überwinden*, tak je v tom obsažen obrat. Prostě má-li to být překonáno. Že nevědí jak, že nemají ponětí a ani nemají v úmyslu dělat něco nového, stavět znova svět na těch ruinách nebo něco takového, to je jasné. Nicméně jsou v tom okamžiku, kdy má něco přijít. To on tam zdůrazňuje, že oni ukazují, že něco nového se děje, něco nového má přijít, teď jsme úplně na dně, vezměme to vážně. No a co to znamená vzít to vážně? Vzít vážně ten okamžik. To je smysl, proč tam mluví o tom *Wendepunkt*. Ten *Wendepunkt* je důležitý právě proto, že je teď.

Jiný hlas: Ale česky to je divné, ta věta, protože v místě obratu upozorňují na okamžik a zatím je řečeno: aniž by chtěli přehlédnout smysl a cestu dějin v celku. Je to v opozici okamžik a celek. Upozorňují na okamžik, aniž by chtěli přehlédnout celek. To znamená, že ho nechťejí...

Hejdánek: Ale zase to přehlédnout česky je dvojsmyslné. Tam musíme říct něco, aby bylo jasné, že by dělali přehled. Přehlédnout znamená nedělat přehled. Tady jde o to dělat přehled. Tak jak to říct? Aniž by

se pokoušeli vytyčit přehled nebo aniž by se pokoušeli vyslovit nebo vyjádřit přehled. Takhle to nějak musíme přeložit. To *überblicken* opravdu je něčím jednoznačným. Znamená to přehlédnout to panoramaticky všechno. Přesto přese všechno dát blik.

Jiný hlas: On se pokouší o úplný opak. Že to stojí v opozici. Dávám pozor na okamžik, ale přitom nezapomínám na celek. Ovšem to by asi *Überblick* tam muselo být.

Hejdánek: Ne, to by nemohlo být. Tam je prostě *übersehen* by to mělo být, ne *überblickt*. Ty chápeš *übersehen* jako přehlédl jsem to, a ne *überblickt*. To je jednoznačně...

Jiný hlas: Je to tak, oni to nechtějí přehlédnout. Nesnaží se dělat přehled po celých dějinách.

Hejdánek: Já jsem to celou dobu četl, že v tom okamžiku chtějí ještě přehlédnout ten celek.

Jiný hlas: Ne, ne.

Hejdánek: Kdybys to tak vykládal, tak takhle blbě... Ale já jsem tam ten zápor chápal jinak. Já jsem přehlédnout chápal jako že to musí nahlédnout v celku. Ale ty zápory jsem tam neměl správně. Právě že nechtějí to nahlédnout v celku. Takže to přehlédnout opravdu by zavádělo, takže co se tam má dát? Aniž by chtěli dělat přehled. Třeba. Dělat přehled.

Jiný hlas: Přehled, to už je zase vypočítávání, když děláme přehled o něčem. To už to řadíme jedno za druhým, kdežto u toho přehlédnutí dáváme najevo, že to je něco...

Hejdánek: Taky by se mohlo: aniž by se chtěli ohlížet na... to není zcela přesně ono, ale zní to docela pěkně. Aniž by se chtěli ohlížet na smysl a cestu dějin v celku. Dějin v jejich celku ještě bych tam dal, aby bylo jasné. Dobře. Znamená to, že nechtějí být historiky. To nechtějí. Na druhé straně ale když... ani nechtějí ukazovat na dějinné okamžiky. Ne okamžiky, oni chtějí říct, co o nás, abych si teď nedělal v tom jasno. To se říká, že jako historik, to když si to vykládáš, že nechtějí být historiky, tak to mně nestačí. Protože oni ani nechtějí smysl dějin. To je jiný důvod. Nevím, jestli to nepřeceňuješ, ten smysl. Tady se tím myslí pravděpodobně smysl v tom fenomenologickém významu, to jest všechno, co vidím, tak má smysl. Jim nejde o tu minulost, aby ukazovali, jak co se tam stávalo a jaké to mělo souvislosti. Prostě oni poukazují na ten okamžik, ovšem ten okamžik interpretují jako určitou závěrečnou podobu toho krachu celého předcházejícího období. Čili oni vlastně... tam mělo být doplněno, že se jedná o ten věk. Ten smysl v tom nadhistorickém smyslu, ten oni tam říkají. Oni jako historici neukazují, o co tam šlo v těch dějinách a tak dál. Neztrácejí se v té historii. Proto je tam ten věk taky. Ale že je to krach, že to všechno zkrachovalo, přičemž oba mají dojem, že na začátku to bylo výborné. Na to zdůrazňují. A ukazují, že teď to stojí za prd. Neřine se tady ten smysl a cesta dějin v celku, ty dějiny, jak byly v tom věku chápány. Ten smysl, který se těm dějinám toho věku dává. A že to není ten smysl, o který... řekl jsem to asi jasně. Ne, oni se o to vůbec nepokoušejí tam vykládat, polemizovat s tím, jak se to chápalo dřív a říkat, jak se to má chápat. S tím se prostě nepárou. Tak to myslím, že se jedná o ten smysl, který byl dějinám dáván v tom věku, od kterého oni se odvracejí.

Jiný hlas: Dáván? Co to je dáván? Jako ten smysl, co si o tom mysleli lidi? Ne, s tím se nebudou párat. Ale jo, a s tím, jaký to skutečně mělo smysl, taky si nechtějí párat. Jim jde o to, že někde na začátku bylo něco a teď to jde dolů. A teď jsme na dně. Takže se s tou historií vůbec nehodlají zabývat. Oni prostě neprocházejí tu cestu dějinami, aby ukazovali, jak se postupně úpadek prohluboval.

Takhle je to míněno, že je to vůbec nezajímá. A ten následující odstavec to rozvádí, že nejde jenom historicky, ale že se to analyzovalo hospodářsky, technicky, historicky, politicky, sociologicky a to všechno nechávají stranou. Ale zase musím se vrátit k tomu, že v češtině ta druhá věta mně nedává smysl vzhledem k té první.

Hejdánek: Která druhá?

Jiný hlas: Ta, že Kierkegaard a Nietzsche se domnívají naproti tomu, že v bytnosti člověka samého vnímají stejný substanciální...

Hejdánek: Tady „vnímají stejný“, to je chyba. *Substantieller Vorgang... Gleichsam... Tady skoro... [nesrozumitelné]*

Jiný hlas: Ahoj, ahoj. Jo, udělám, čekám. Ne, že naproti tomu, jo? To by smysl dávalo. Jo, aha, tam to bylo

obecně, takhle to znám. A proč naproti? Jo, oni dva se domnívali... Jo, to dřív se to asi ne... Jo, že v bytnosti člověka samého... Tak by nic nevadilo. Ne, pijou, pijou. Je tam ještě někdo? No, je fajn. Taky jsem se chtěl právě optat, jestli bys nechtěl zrovna taky, ale když ne, tak jindy. Tak jo, fajn. Čau, čau.

Tady máš ještě další místo k ozřejmění toho pochopení, a sice že jsi tam *Vorgang* přeložil jako průběh. *Vorgang* je proces. Substanciální průběh... *substantieller Vorgang*... Právě jsme ušli o pochopení ještě tím, že jsi tu bytnost člověka dal nakonec. A ona je zdůrazněna tím... ty jsi ji dal na začátek, a ona je zdůrazněna tím, že je tady nakonec. A mně spíš zaráží to *dagegen*, proti čemu to má být? Naproti tomu Kierkegaard a Nietzsche... To mě zajímá, to „naproti tomu“.

Hejdánek: Naproti předchozí větě přece. Obecné mínění je, že docházelo historicky k jistým změnám, a oni naproti tomu mají za to, že dochází k substantiální proměně člověka.

Jiný hlas: Jo, tak takto, aha. Ale pozor, *im Wesen*... No, tak to jsem zkrátil. Když *substantiell*, tak *im Wesen* samozřejmě. *Wesen* je substance... kromě u *Heideggera*.

Hejdánek: A ještě navíc je tam naznačená ta nietzscheovská a kierkegaardovská polemika protimetafyzická, a proto se ukazuje na to, že to je *Vorgang*. To znamená, něco se děje se samou podstatou. Podstata je to, co stojí, čili se s tím nemůže nic dít. Takže když se řekne, že se děje něco s podstatou, tak je to vlastně polemika s Hegelem, nebo možná ne s Hegelem, možná je to i v souladu s Hegelem, ale s tou celou tradicí. Prostě se míní, že historie je to, co se děje na povrchu, ale v podstatě člověk je stále stejný.

Jiný hlas: Ten smysl je jasný. Ty navrhuješ překládat *Wesen* jako podstatu v tomto případě?

Hejdánek: Já bych byl pro to. Je to tady rušivé, protože pokud by to bylo tedy jako *im Wesen* – v podstatě, tak se to česky mate.

Jiný hlas: Tak by se tam mohlo dát: v samotné podstatě, v samotné podstatě člověka, a ne člověka samotného. Čili v samotné podstatě člověka. Tam to *im Wesen des Menschen selbst* můžeme to *selbst* stáhnout k tomu *Wesen* klidně, i v němčině. Chtěl jsem ti povědět, že jsi setřel význam té věty tím, že jsi tam dal, že v bytnosti člověka samotného vnímají. To je obráceně. Proto jsem si to přeložil, že vnímají takřka substantiální průběh v samotné podstatě člověka. A ten průběh... vy jste se rozhodli pro průběh?

Jiný hlas: Ne, událost.

Jiný hlas: Děj. Děj, událost... *Vorgang*... Proces je nejpřesnější, ovšem to zase není české. Jak by se to přeložilo? Příběh, taky se to překládá. Příběh je *Geschichte*, ale i v tomto případě – příběhy souvislé. No, to bys pak musel brát ohled na každého. Možná dění. Proces je nepřiměřenější, ale je to blbé slovo. Událost nejde? Možná že by to šlo. A substantiální událost máte tam, jak je to složený? Substanciální událost.

V samotné podstatě člověka... naproti tomu Kierkegaard a Nietzsche se domnívají, že vnímají takřka substantiální událost v samotné podstatě člověka. A vnímají, dám zjišťují. Zjišťují. Já vím, že *wahrnehmen* je to, ale to česky „vnímají“... Zjišťují takřka substantiální a v bytnosti tedy, tam jsme řekli v podstatě. V samotné podstatě. Je tam tedy místo bytnosti člověka samého – v samotné podstatě člověka. To „naproti“ mi je jasné.

Obsahově tam celkem žádný problém není. Teď už jsem v tom dalším. Tam už taky není nic, to už jsme si vyjasnili předtím. Ale tady se poctivost používá trochu v jiném smyslu, ne?

Jiný hlas: nebo myslíte, že to má stejný smysl, protože dřív ta poctivost byla brána jako něco dost podstatného, ještě nakonec ji potrhává, že pro něj je důležitá ta poctivost, pro Kierkegaarda, pro Nietzscheho. A tady se hovoří, že když ti křesťané si to přiznají, tak se ukáže v této poctivosti trocha pravdy. Zda v této poctivosti tedy je trocha pravdy.

Hejdánek: No to jest, co to znamená, zda to je opravdová poctivost. To se tím myslí, ne? Jestli je to skutečná poctivost, ale ještě by v tom pravda být nemusela, to nesmíte tak vykládat.

Jiný hlas: Mně šlo o to, jestli tahle poctivost je brána jako něco tak základního, jako on vypichuje u nich dvou, u Kierkegaarda a Nietzscheho.

Hejdánek: Vždyť to je právě předmětem toho, jestli je opravdu tak základní neboli pravá. Jestli v této

poctivosti je opravdu do té míry ta pravost. Jestli je to opravdu pravá, nakonec jestli je v něčem pravost, znamená to, jestli to je dost pravé. To je totéž. Nemůžete to oddělit od sebe, že poctivost by byla nějaká forma bez obsahu a mohl by v tom poctivě lhát. To prostě nelze. Poctivost znamená, že v tom musí být pravda. Jenže vy se můžete pokusit poctivě něco udělat a ono to může být nový klam. To je smysl zejména u Kierkegaarda, to je furt, jak se může člověk klamat sám sobě, to tam zdůrazňuje. Čili když on tam říká tohle, tak to nesmíte vykládat tak, že by připustil, že to je správná poctivost, a teď je otázka, jestli v ní přece jenom kousek pravdy. To ne. Do té míry je správná, do jaké je v ní to pravé. Jestli na této poctivosti je opravdu něco pravého. Tak se to myslí. Jestli je to pravá poctivost.

Jiný hlas: Že někdo se může jenom poctivým zdát.

Hejdánek: Ano, a sám sobě taky, ne? On chtěl být poctivý, co on může víc udělat, než chtít být poctivý? Ale nakonec to rozhodující, jestli je to opravdová poctivost, nebo ne, nezávisí na něm. To je ten smysl, proto také záleží potom, jestli má ten *beifall* té prozřetelnosti. Čili nakonec ta opravdová poctivost, ta opravdovost té poctivosti se ukáže až teprve na posledním soudu podle Kierkegaarda. O tom si nemůže být nikdo jistý sám. On říká, že se to ukáže tady při tom přiznání. Když dojde k tomu přiznání, tak se ukáže.

Jiný hlas: A když ty nejvyšší souvislosti se musí nějak ukázat už teď, že ta poctivost je skutečně poctivá, respektive, že vlastně tam je něco, co by byla trocha z té pravdy. To se musí nějak vyzkoušet už teď, aby bylo vidět, jestli se má dál pokračovat tak, nebo jinak. Protože on konkrétně, když to vezmeme, tak se musí opět všechno... teď to tady má: *so muss wiederum alles brechen*. Zlomit, zas všechno rozhodit, zlikvidovat. To se naopak musí, ten *beifall* prozřetelnosti se musí zkoušet. Jestli se to vyzkouší, že prozřetelnost řekne, uzná, že to je ten základ solidní, na kterém se má budovat.

Hejdánek: No jo, ale vy to interpretujete, jako kdyby to byla zkouška-omyl, jako kdyby to byl laboratorní experiment. To není. A pokud ano, tak to je experiment, kde není člověk tím experimentátorem, nýbrž kde je to ta prozřetelnost. Prostě a dobře, když ta prozřetelnost tomu ten svůj souhlas nedá, tak to skončí všechno zase, ne že člověk to musí opustit. Tak se to zase zboří a v té nové hrůze povstanou zase noví lidé, kteří to budou zkoušet jinak.

Jiný hlas: I on to může zkoušet jinak.

Hejdánek: I on, no, když on neví. On je v téhle hrůze. On to nemusí přežít, on žije teď.

Jiný hlas: Samozřejmě, já se chci omezit na věci kratší, ne takové, které mají celosvětové dosahy, ale o ty důsledky, které se objeví brzy v každodenním životě, na to člověk narazí.

Hejdánek: No jo, jenže on nechce opustit ani to své století. On je tím svědkem, jak to jde ke dnu. Čili co by to pro něj znamenalo, ta nová hrůza? No tak pokud by to přežil, tak by byl svědkem té nové hrůzy. A ne, že může začít jinak. On nijak nezačal. On je jenom tím svědkem hrůzy. A Nietzsche podobně říká, že nikdo z těch, co žijí, nepřežije do toho nadčlověka. Čili ani jeden, ani druhý si nemyslí, že je něčím víc než Mojžíšem, který možná jenom tak zdálky uvidí tu zaslíbenou zemi, ale nevejde tam.

Jiný hlas: To je možné, ale tady to opravdu vypadá tak, jako že to je takový děj. Všechno se musí zlomit, aby... to je prostě souvislost účelová: aby.

Hejdánek: Ne, to je prostě způsob řeči. Aby, jako... aby se vůbec někdy celý pokus o novou společnost naprosto ztroskotal, aby potom pár bláznů začalo znovu. Samozřejmě to je jenom rétorika. To nemůžeš brát doslova, že opravdu ztroskotal za tím účelem, aby pár bláznů začalo znovu. To ne.

Jiný hlas: Takže to je jeho rétorika.

Hejdánek: To je jeho rétorika, ale zejména tady jde o toto: to, že to musí *brechen*, to znamená, že ne že lidi to musejí břinknout, nýbrž že se to všechno zase zhroutí. Že se to všechno rozmetá, rozláme.

Jiný hlas: To je možná opravdu, bych chtěl se odklonit od toho předchozího překladu, protože tak jsme předtím sjeli do „tak se střetne“. Mimochodem, kdyby se to mělo vykládat, jako že lidi to musejí zlikvidovat, tak by tam bylo *so müsste man wiederum alles brechen*. Ale tady ne, *so muss wiederum alles brechen*. To znamená, ono se zase musí všechno rupnout, všechno musí. Proto říká předtím, jak to přízná těm slovům: tak se musí opět všechno zničit. Zničit jako ne, zlomit. Tak to vypadá, jako že my to musíme.

Musí to prasknout, musí se to zlomit. Možná se také odklonit od předchozího a namísto „tak se musí opět všechno zhroutit“.

Hejdánek: Ano, to je ono. Já myslím, že jo. Namísto zlomit zhroutit.

Jiný hlas: Poněvadž to nemá aktivní význam žádný. Nemůžeš něco zhroutit. Ono se to zhroutí.

Hejdánek: No jo, ale myslíte, že se to samo zhroutí? Právě tou prozřetelností se to zhroutí. Ano, to je ono.

Jiný hlas: No no, to je zase to, že jo. A to není akt, že. To tady vypadá, jako když experimentátor si věří: zkusíme to trochu podstítnit, když to nebude mít souhlas, tak to zase budeme muset zlomit a zkusit to na ni... na ni jinak, jo. A takhle užitý slovo zhroutit, tak to ukazuje na postoj jasně... No a tam je odkaz na *Šlechtu*, poněvadž on... nevíme, on to nepoznal zase, že jo. Odkazuje tam odkaz na... jo, *Angriff auf die Christenheit*, taky tam, kde je *Schriften und Aufsätze*. Jo, bibliograficky *Angriff auf die Christenheit*, *Schriften und Aufsätze*. Tady je totiž ten Jaspersův zásadní citát, který tam Hejdánek netušil, že sám... *Angriff auf die Christenheit*. No, to je jenom... co to je Chr? Tam musí být někde ta zkratka něčeho. Chr 132, 140. A v závorce, že to je, jo jasně, čert ví.

Hejdánek: No, a německy to vyšlo v tom *Kierkegaard: Angriff*, že jo, a *Agitatorische Schriften und Aufsätze* a je to Chr. Tady by ovšem mělo někde být, co to je Chr, to je to... to je odporný. A mně strašně dlouho teď nepřišel žádný Němec, kterýho bych mohl pověřit...

Jiný hlas: On sem přijde ten jeden kluk, jo, ale neměl čas, a ten má německý vydání.

Hejdánek: Nový?

Jiný hlas: No, nevíme, nakolik je nový. Jo, ale má německý vydání. Jestli má tohleto namysli... Ne, má německý vydání, toto je holandský, že jo?

Hejdánek: Jo tak německý, jo jo jo. No, to by bylo dobrý teda, poněvadž to pravděpodobně, a zvláště jestli to vyšlo ještě za Jasperova života, tak to přehlíd a ty chyby tam už nebudou. To by bylo dobrý teda. Já jsem to mnohokrát v minulosti jsem to objednával, poněvadž jsem to potřeboval a chtěl jsem to mít, abych to mohl doplnit... jo, no. A pak jsem už zase dělal jiný věci a nikdo mi to nepřivezl, takže ani jsem nevěděl, že to vyšlo. Takže to je dobrý, takže vy víte, že je německé vydání, no, to bylo asi z 50., 60. let nejspíš.

Jiný hlas: On dojde asi v ty tři nebo tak. Já se podívám ještě tady k Jaspersovi, tam je taky jako souborný vydání, ale to je taky... To je Jaspers, my mluvíme o tomhle novém vydání týhle knížky, o čem my teď mluvíme. Já mluvím o tom, co Jaspers tam mají. Co tam mají za... toho... tam mají *Kierkegaard*, tady jde... a tam se chci podívat, odkud je možno ty citace, jo, ty citace, no, jestli náhodou nemají to vydání, podle kterého *Šlechta*, jo, *Šlechta*, *Rousseau*, které opět vyvstávají z individuálna, v němž jest křesťanství holého západu. Je to... jako je to Kierkegaardova myšlenka, o tom nepochybně, jako on v tom žije, že jo. To by ovšem byla taková myšlenka takový ty bohémy a kulturní avantgardy před první světovou válkou. Že se musí všechno zbořit a teprve trosky a hrůza...

Hejdánek: To ne, že právě toto chápeš v tom blbým smyslu, kterej jsme odmítli, že se to musí všechno zbořit. Právě ta moderna nebo ta postmoderna nebo ty surrealisti a já nevím co všechno, ty prostě si mysleli, že tím, že něco bořej, tak připravujou něco velkého. No, to si myslel ovšem také Stalin, že, a to si patrně myslel i ten Wagner v tom seriálu *Wagner*. Mimochodem, díváte se na to? Jo, já to teda úplně baštím, jak si z toho Wagnera střílejí tím anglickým suchým způsobem. Já to úplně baštím. Já jsem si říkal: Pobořeného ho takhle napálkovali, jo? Co... tak ovšem měly být udělaný i ty ostatní scény, že jo. Předtím byly... No to je... to jsou trapnosti, to dělali s těma hakenkrajcama a podobně a tak... to dělali Maďaři. No to je ono, poněvadž Němci musejí skákat metr dvacet, když se řekne... To je ono. Ne, ale já si myslím, že to je tak dokonalý, ty ksichty... To bylo prostě to všechno dělaný a teď ty ostatní, jak tam na to reagujou. A teď se zeptá ten hodnostář tam: „A kdo je autorem toho [nesrozumitelné]?“ Neslyšíte to zkusit? To je naprostej skvost, to tady nebylo, já nepamatuju... I ta povaha, jak je tam naházená teda, jo, to je... A je to tak krásný, třeba jak všichni ještě pamatujou, jak tam řádil jako jeden z vůdců revoluce, on se tam takhle odkazuje: „Já jsem s tím nic...“ No to je... to je silný teda jako, jo.

Jiný hlas: O čem to bylo? O tom, že všichni si říkali: *Verdi*, to je svatej člověk. Ten seriál běžel osmnáct let.

Verdi, nej- Verdi, potom Bach, že jo, Bach byl předtím, ano. A co ještě bylo, něco ještě bylo. Offenbach byl, Offenbach, no tak to byla sranda, to odpovídalo taky... Ale hlavně ti současníci, jo, ten Berlioz a Liszt, vykreslený, Verdi vykreslenej, Verdi taky jako revolucionář, taky radikál. Ano, tam ten byl naprosto čistej, co se týče, naprosto, jo... Akorát s těma komančema v Itálii... No a když ten jedinej ten Wagner, ten to podělal za všechny.

Hejdánek: No ale tak ono je to skoro nejdůležitější, ten Wagner právě, kolem něho ten... ten je největší. Jiný hlas: Je, ale myslím, že takhle špatně dopadli všichni. No jasně, jo, protože ti národní Italové jsou na Verdiho hrdí, ti nemůžou na to... na Wagnera taky, no, ale Hejdánek to neříká, to má dělat vždycky někdo jinej, co... Možná. Mě by teď zajímalo, co tam říká Petr, protože to jsem ani neviděl. Ne, ale vemte si ještě druhý fakt, to, že Wagner tady v naší televizi nebo vůbec jako byl prezentovaný jako někdo, koho jsme odmítali celou dobu. Teprve loni to bylo, že dávali z Bayreuthu přenos, jo, a ten, kdo tam o něm mluvil o přestávce, tak mluvil o něm jako o něčem v podstatě... o té jeho hudbě, že... No, a teď se objeví seriál o něm, kde tolik let prostě jako... Seriál o něm je... Ne, jako velice... Je to perfektně udělaný a mělo by to být vzorem pro všechny podobné další i v jiných oborech, nejenom v hudbě. Ale i natočený vůbec, jako by se ty scény odehrávaly, třeba teď ty hlasy, jak se tam pohybují v tom prostoru, že ty různé věci a ty scény... Jo, je to pěkný. No a abych se vrátil k tomu, tak tam je to teda taky to revoluční zapálit divadlo a na troskách potom on bude dělat nějaký, jo, nějaký super-hudební téma. Tak Kierkegaard to nepochybně takhle nemyslel, nebo jo? A pak byl by to přímým předchůdcem těchle divochů...

Jiný hlas: No tak on ho tak chápe. On ho tak chápe, že tedy to byl taky jeden z těch masožravců, který vlastně, za který se pak mohli schovávat ti Pavlové a všichni tihle. Přesně jsi správně udeřil tu trošku. Bylo by to mě zajímalo, z čeho je to citát. Abych si to přečetl a... No, takže to je taky on. Blbý je, že se to nedá dešifrovat, co to je, to [nesrozumitelné]. Nechejme to jak, podívejte se, já se s ním domluvím a budeme to mít v tom německým. Pokud to tam bude, no jasně, tam by to mohlo nějaký ten překladatel. Každopádně najít se to může, zejména když zjistíme, co to je, tak se to může aspoň nějakým způsobem z toho dánského trošku vyloučit, co už máme tedy komplet. Tak jo, jdeme dál.

Nietzsche. Už jsme u konce toho, tak teď už ano. No, to je tedy ten rozdíl mezi Kierkegaardem a Nietzsche, že Kierkegaard je přesvědčený, že... To je ta věc v té tradici židovské, že i když to všechno je v kelu a tak dále, tak že není důvodu, proč ztrácet tvář, ztrácet naději, protože Bůh si vždycky těch pár zachová. Tady si je zachová taky z kamene syny Izraele, syny Abrahamovy a tak dále, čili prostě vždycky povstanou ti lidé, ta prozřetelnost už se o to postará, že to vznikne. Ale to neznamena, že to období, že to Zeitalter, že je tím spaseno. Nýbrž naopak, tam se prokáže, že to jde. To je jak Sodoma a Gomora, zachránili jenom toho jednoho.

Kdežto ten Nietzsche končí jinak. Ten jaksi tu prozřetelnost škrtá. V tomto smyslu, to jest, že by tady nějaký Bůh nakonec zachovával. Nic takového, prostě Bůh je mrtev, to patří, ten Bůh patří ještě k tomu Zeitalteru, to je jenom víra pověra a jaksi to rozhodující je v tom člověku samotném, respektive v té budoucnosti toho člověka, v té budoucnosti, které on už nedospěje, protože to bude potom nadčlověk, nebo takhle. Tak ten rozdíl je právě v tom, že u toho Kierkegaarda ještě pořád se zachovává ten tradiční koncept té božské prozřetelnosti, kdežto u toho Nietzscheho se ta božská prozřetelnost dává do toho vývoje samotného. Což je tedy svým způsobem vlastně pořád ještě pokračování moderny na rozdíl od toho Kierkegaarda. Ten Kierkegaard vlastně už s tou modernou koncovává tímto, byť návratem někam ještě k něčemu starému.

Takže v tomto smyslu ten Nietzsche je *de facto*, dalo by se říct, jak někteří to říkají nepřesně, ale dalo by se říct, je *darwinista*. Ten to všechno dává do toho vývoje samotného. A pak tedy vlastně dále je tady tenhle výrok, který zas jako s tou deviací: „*Sieht er blickend das Licht als bevorstehend*“. Platí pro oba. Ted' už seš další, a ještě ten v [nesrozumitelné], o tom tady společně mluvíme.

No tak druhá věta. Podívej se, pravda je, že u toho Kierkegaarda si nejsem jistý, že to platí v tom smyslu, jak se o tom psalo teď v těch minulých odstavcích. Platí to pro něj ve smyslu jiném, takovém jaksi základně teologickém nebo filosofickém. To je to, co on tam líčí v té *Nemoci k smrti*, kdy člověk se stává

člověkem jedině za té podmínky, že především Bůh chce stvořit člověka, nemůže ho stvořit, může jenom udělat pro to podmínky, a aby z toho člověka byl člověk, tak ten člověk se musí vzbouřit, respektive projít tou smrtelnou nemocí, to jest přetrhat své svazky se stvořitelem.

A co to znamená člověk, který je v této situaci, kdy přetrhal ty svazky? To znamená, že on ještě o nich ví, ale nechce s nimi mít nic společného. To je opravdu ta myšlenka závažná, protože být v přetrhaných... přetrhat svazky, to je už to „*Nichts bevorstehend*“. To jest přesně, tím pádem se ocitá tvář v tvář nicotě, tvář v tvář té propasti nicoty, ale zároveň, jak tam pokračuje, „*beide noch mit dem Wissen um die Substanz des Verlorenen*“.

No a samozřejmě člověk tohle ví, *Freud* tohle interpretuje jako *imago* otce, čili že to je ještě ten zážitek z dětství, kdy se dítě s takovou důvěrou opírá o své rodiče, a že potom tenhle základní pocit v něm celý život trvá, takže pořád hledá od někoho pochvalu, uznání, že to je koneckonců něco, co je zakotveno v tom dětském zážitku. Tak to je *Freudův* výklad. *De facto* potvrzuje to, co říká ten *Kierkegaard*, i když *Kierkegaard* to interpretuje jinak. Tento to interpretuje jako to povědomí, jak to bylo původně. Ne vůči otci, nýbrž jak to bylo vůči Bohu. A to povědomí tam v tom je. Čili to, co říká *Augustin*, že lidské srdce je neklidné, dokud nespočine v Tobě, tak to je ono, protože z Něho počíná, a teď je odtrženo. A to povědomí, že je vytrženo, že je odtrženo, že se samo odtrhlo, to vědomí tam zůstává.

Čili to je struktura různě vykládaná, ale v které se mnoho myslitelů shoduje. Jako hrozně bych si přál, aby si býval mohl *Kierkegaard* dočíst u *Freuda* analýzu toho, poněvadž jistě by to chápal jako ještě hlubší analýzu sebe samého, protože ta *Freudova* vypadá hlubší. Ještě můžeš jít s tou o něco dál po Bohu a on ti dá horoskop, že to je *imago* otce. Ten *Freud* je prostě, podle mého soudu, myslitel dost chabý. On má skvělé nápady, ale filosoficky je nezralý. A to je ta strašná chyba, proto tolik filosofů se na to freudovství dává, protože tam jsou ohromné příležitosti, tam jsou prostory pro vymýšlení nových věcí a tak. Totiž ta základní otázka je, jak vůbec vzniká to, že to dítě je schopno pojmout tu důvěru.

Jiný hlas: To je zázrak. Kde se to bere, to spolehnutí? A proč ten zážitek toho spolehnutí nepomíjí, když už u zvířat pomíjí? Když něco takového najdeme třeba v *imprintingových* kachňatech všelijakých, že jo, tak to trvá nějaký čas, a když vyrostou, tak už se prostě neznají. Ty děti nepoznají své rodiče a rodiče nepoznají své děti. Tam to nezůstává. Jak to, že u člověka? A není to vztah k otci, nýbrž najednou se to přenáší někam jinam. Jak je tohle možný? To vůbec nevysvětluje. To tam jenom zjistili jakousi obdobu. Ale co když právě v tom dětství se děje něco podobně jako při embryonálním vývoji, že se opakuje celý vývoj? Totiž jak jsi říkal, že se nejde dál, a to je ono. V tom, jak se to dítě narodí, a teď si buduje...

--- (1988-04-12 Jaspers, *Vernunft und Existenz* (čtení) (14) s3_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Já to netvrdím takhle, ale jenom jak ten *Freud* zůstává stát zbytečně brzo. Že teda opravdu jako zůstává dlužen mnoho. Co na to je, to už chápe jako vysublimované, tenhle ten základ. Ale že na to upozornil, to je důležité a je dobré to vědět, poněvadž fakt je, že tam můžou být některé ingredience, který z tohohle, že jo. Čili upozornit na to je dobrý, poněvadž pokud to tam je, tak to je takový jako jakýsi znečišťující prvek, který vlastně mate toho výzkumníka a zavádí ho jinam, to je prostě jenom něco, co tam být nemá. Když to on tam vyloží, že to je přirozené, že to je čosi samozřejmé.

Jiný hlas: No tak to, co jsme teďka řekli, je to skutečně teda ten výklad té věty, té druhé věty toho třetího odstavce ze strany deset: *sie erblicken das Nichts als bevorstehend*. Tady byl prostě v tom překladu *Substanz* marnosti, když *verlorene* je ztracené.

Hejdánek: Ztraceného.

Jiný hlas: Přesně. To si někde vyšetři dobře, takový marnost *verlorene*. Ono to je taky marnostné.

Hejdánek: No jo, ale co by to tady znamenalo?

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Ne, ono jde o to, že když tam řeknete marnost, tak ta žádnou substanci nemá. Tady jde o substanci toho, co bylo zmarněno, ale co bylo velmi cenné. [nesrozumitelné] zmarněné, zmarněného leda. No a proč zmarněného, když tam stačí ztraceného. *Vielleicht aber blicken sie das Nichts bevor*.

No a tohle to teda, že jo, to je taková zajímavá věc. V tomhle se *nietzscheologové* liší. Jsou *nietzscheáni*,

který interpretují svého barda jako právě toho, kdo statečně a odvážně chce to nic. Pravda je, že tento vykládá jinak, *Jaspers* v tom svém *Nietzschovi*, a že naproti tomu *Heidegger* to sice drží, ale to nic vykládá jinak.

Jiný hlas: Ano, ale tady taky jako on připouští to, že on to nic chce, protože to je pro něj nová šance. Oni nechťejí nic v tom slova smyslu, že by se s ním chtěli smířit, ale chtějí takovým způsobem, ten *Nietzsche*, že chce, aby tam nic bylo, protože je to nověj impuls, na kterým se dá něco novýho udělat, to je nová šance.

Hejdánek: No to nic je těžko nová šance, tu novou šanci...

Jiný hlas: No ne, oni chtějí, aby k tomu nic došlo, protože když k tomu dojde, tak to tam nevyložíte. Já nevím, na čem to zakládáte tohle.

Jiný hlas: No na dalších řádcích. Že chtějí, no na kterým například? No hned je tam řečeno, že *Nietzsche* naproti tomu konstatuje zbavenost Boha nejen jako ztrátu, nýbrž ji uchopuje právě jako největší šanci.

Hejdánek: No ne, to je *Gottlosigkeit*, bezbožnost, a ne nic.

Jiný hlas: Bezbožnost? Není to spíš jako zbavenost spíš?

Hejdánek: Ne, ne, ne, to je prostě *Gottlos* je bez Boha, bezbožný. Že to je ateismus de facto. Že to není ztráta, nýbrž největší šance. Ale to není nic, to není to nic.

Jiný hlas: No to by mělo být ono.

Hejdánek: Ne, ne, ne, ne. To je právě to nastání toho nic. Ne. To nic, to je to, čemu chce čelit tím ateismem. Tou *Gottlosigkeit*. Tou *Gottlosigkeit* on čelí tomu nic. To nic je v něčem jiným. To nic je v tom nicotným pozůstatku té minulosti, která se rozložila.

Jiný hlas: To nic v podstatě přichází od toho začátku, jak to jde všechno z kopce, tak ten konec toho je právě v nic. Tak já to chápu teda.

Hejdánek: No jistě.

Jiný hlas: A oni právě chtějí, aby to nic přišlo, a to nic je potom, jak jsem se domníval, to je ta ztráta toho Boha vůbec všeho, že? A to ten *Nietzsche* chce, poněvadž tam vidí největší šanci, konečně aby se to mohlo zase dostat dejme tomu na začátek nebo kamkoli, jak co tady říká.

Hejdánek: Ne, ne, ne, to je zase interpretace, interpretace taková *hegelovská*. Jakože se to zvrtně ve svůj opak, ale to ne.

Jiný hlas: No ne, tak to už je jiný, co vidí, ale vidí v tom šanci právě.

Hejdánek: Ale v čem? Ne v tom nic.

Jiný hlas: No já jsem si myslel...

Hejdánek: Ne, to prostě nemůžete na ničem založit z toho textu. Jde o to, že ten *Nietzsche* říká, že to, co se jeví jako nic, takže není nic, nýbrž velká šance. Ale nic, skutečné nic, je někde ještě za tím, a to on nechce.

Jiný hlas: Moment, vy říkáte to, že příchod toho nic je velká šance?

Hejdánek: Ne.

Jiný hlas: Ne? Tak co je ta velká šance?

Hejdánek: Ten ateismus.

Jiný hlas: A co je teda pro něj příchod toho velkého nic?

Hejdánek: No to je to, že se to všechno rozkládá. To je to nic.

Jiný hlas: Ale to není ateismus.

Hejdánek: No to se děje celou dobu a teď teprve jsme před tím totálním krachem.

Jiný hlas: Ale právě ten krach celej znamená bezbožnost, ne?

Hejdánek: Ne, ne, ne. Vůbec. To tam strkáte vy, to není pravda. Právě to *Nietzsche* neříká. Naopak ta bezbožnost, to je způsob, jak čelit tomu nic.

Jiný hlas: No jo, ale vy myslíte trochu možná jinou bezbožnost, jako *Gottlosigkeit*. Já právě na tomhle jsem to stavěl, že jsem to bral jako to, že ti lidé v podstatě od toho Boha přicházejí.

Hejdánek: No vždyť to je ono, ano. Bůh je mrtev. No.

Jiný hlas: Ale ten moment teda, kdy o něj úplně přijdou, že, to je na jednu stranu krach celý tý doby, která...

Hejdánek: To je zdánlivej krach. Ano, samozřejmě, ale je to krach právě. Kdežto nic není zdánlivej krach. Nic je skutečnej krach.

Jiný hlas: To právě nevím. To nedovedu, protože neznám to natolik, ale z tohodle bych dovodil, že to nic, jo, je nic pro ty lidi, kteří najednou přijdou k tomu, že zjistí, že ten Bůh není. Tak pro ně je tady najednou nic.

Hejdánek: No jistě, no to se jim zdá. Ale to jenom vykládáte, co si lidi myslej. No ne, tak to nevím, co tam chápete. Tady se řekne z toho textu, že *sie erblicken das Nichts als bevorstehend*.

Co to znamená *bevorstehend*? Že to je před námi. A ateismus, ten je přece v nás. Ta *Gottlosigkeit* je v nás. To není před námi.

Jiný hlas: No ne u všech jakoby třeba, že?

Hejdánek: No tím hůř, když to u někoho je *Gottlosigkeit* jenom před ním, no tak to je ten jedinej spravedlivej, si myslí. To jsou ty jeho věci třeba nebo tak. Tak o tom se už vůbec nebudeme bavit. Tak ta myšlenka je tato, abych to udržel v hlavě, že oba se domnívají, že před nimi je nic. Toto nic nechťejí. A teďka jsou tady jenom ty dvě varianty. *Kierkegaard* ještě s tou variantou, že předpokládá pravdu nebo možnost pravé existence.

Jiný hlas: Ještě myslí, že by ten, kdo naplní ten nověj zákon, mohl přijít?

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *Nietzsche*, kterej naopak v bezbožnosti nespátřuje jen ztrátu, ale možná právě největší šanci.

Hejdánek: A stejně oběma. Zase tohle, to jsou „oběma“ tedy, česky „oběma“.

Jiný hlas: Ono jsou oba dva tvary možný přece?

Hejdánek: Ne, ne. Oběma je přesto společná vůle k substanci bytí, *zuhanden* a *was weiß ich*, o to jde, o tu pokoru.

Jiný hlas: Co to znamená, že stejně mají vůli ne k nic, nýbrž právě k substanci a k nějakému řádu, nějaké hodnotě? Tak a teďka to znamená... a přitom oba se shodují v tom, že to nic nechťejí. Znamená, že to nic nemůže být ani v hodnotě, ani v řádu, ani v bytí, protože to chťejí.

Takže tady zbývá to nic jenom jako to, co sice viděli jako stojící přede dveřmi. Nechťejí to, ba naopak oba dva mají vůli k substanci, hodnotě, řádu. Jeden tím, že sice ještě předpokládá, že by to mohlo být jako křesťanství nebo jeho pravda, která by k tomu vedla, druhej k témuž pomocí bezbožnosti. Pomocí bezbožnosti právě proto se uplatní ta jeho vůle k substanci, řádu, hodnotě. My si však díky ateismu dosáhnem řádu, ne? Tak by to bylo u toho *Nietzscheho*.

Hejdánek: To je ta velká šance.

Jiný hlas: Myslíš, dokonalej ateismus, že je velká šance?

Hejdánek: Ano, protože ateismus je negativní, čili šance je v tom, že přestanete žít v iluzi, přestanete se koukat nesprávným směrem a konečně pochopíte, že jde o něco jinýho.

Jiný hlas: Ale jde o tuhle otázku, zda ten ateismus je východiskem.

Hejdánek: No není.

Jiný hlas: No právě. Proto to vidím, ten ateismus jako největší krach.

Hejdánek: Ne, to je šance. To je ta nicota.

Jiný hlas: No tak a proč, když je to největší šance, tak je to jenom šance k odpíchnutí? Objevím se v té nicotě, nastane ta nicota, proč by nemělo být právě tohleto šancí?

Jsou tady dvě věci, který nechápu, v podstatě dva pohyby. Jeden pohyb je ten, že on chce dosáhnout... co to má potom společného s tou nicotou? Proč se tady vůbec objevuje? Stačí jenom, když ti lidé dosáhnou toho ateismu. Co to potom v podstatě ta nicota je? Je dokonalej ateismus, když by se držel, aniž by se bral jako odpíchnutí, je to nicota?

Hejdánek: Není.

Jiný hlas: Není? Bodejť. A co to potom ta nicota je úplně?

Hejdánek: No, úplná nicota, to znamená krach všeho. Nebudeme si... to je krach všeho.

Jiný hlas: Já furt nevím, když říkáte, že je to krach všeho... zdá se, že si vůbec nerozumíme. Je tomu tak, že ta nicota je tady, kterou nechceme, může být kladně hodnocena jakožto nějaký prostředek nebo médium, kterým musíme projít, chceme-li se dostat zase do... chceme-li uplatnit vůli k nějaké nové hodnotě a novému řádu? Mně se skutečně zdá, že pro *Nietzscheho* by mohlo platit, že ta bezbožnost je velká šance proto, že je tou nicotou, ale ne konečnou nicotou, nýbrž tím prostředkem, kterej mu umožňuje mít vůli k tomu...

Hejdánek: Teď chceš spojit obě dvě ty věci. Vy mi to takhle podsouváte a já tady právě říkám, že když oba nechtějí tu nicotu, tak my to můžeme vyložit tak, že oba nechtějí zkázu definitivní. Takže to nic je potom to dokonalé nic, to jednoznačně negativní, co nechtějí.

Nebo je tady možnost chápat tu *Gottlosigkeit* jako tu nicotu, která je ta velká šance, ale jednak je to to, co nechceme, protože přesto se přeci musíme dostat dál. To je jenom vyčištěné pole, ale není to cíl, není to to, co jsme chtěli. To je jenom to, čím musíme projít.

Jiný hlas: Mě spíš zaráží ta věc, že já chápu, co říká Honza, že ta zbavenost toho Boha může být právě tou šancí, kdy se můžeme odrazit k něčemu novému. Ale mně jde o tu souvislost mezi tou zbaveností a tou nicotou. Chci se právě ptát na to, zda celková zbavenost toho Boha, tedy celkový ateismus, je už ta nicota, anebo nastolení toho celkového ateismu ještě potom vede k té celkové nicotě? Nebo co vede tedy k té celkové nicotě? Měl by k tomu vést ten ateismus přece.

Hejdánek: Ne. Tahle vaše šance připadá mně jako takovej starobylskej moralismus, že ten pravej konec všeho je právě ta bezbožnost. Ale v čem je podle nich ten celkovej konec?

Já tvrdím, že jsou tady pořád jenom ty dvě možnosti: že nic se může chápat jako ten prostředek k něčemu dalšímu, potom to nic můžu nechtít ve smyslu té relativní nicoty jako definitivní. Ale můžu ho očekávat a můžu ho považovat za velkou šanci, pakliže je to jenom prostředek k tomu, abych se zbavil iluzí, vyčistil to od všeho, od těch falešných jistot. To je nicota, která nicuje nějakou nicotnost. To není žádný nic skutečný.

No jo, podívejte se. K tomuhle je nejlepším příkladem *Feuerbach*, kterej je přibližně současníkem *Kierkegaardovým*, o něco starším, a kterej je dobře známej, *Nietzsche* si ho hodně vážil. *Feuerbach* je ateista, programovej ateista, kterej ale tvrdí, že není negativní on nechce popírat Boha. On nechce popírat, dokonce říká, že nechce popírat teologii. On chce jenom ukázat, že teologie je antropologie. On nechce popírat člověka... pardon, on nechce popírat Boha. Chce ukázat, že Bůh je jenom nic jiného než člověk. Totiž rodový člověk.

Čili ten jeho ateismus je pozitivní, nikoliv negativní, jak on to sám chápe. Proč by musel *Nietzsche*, který byl starší, teda mladší *de facto*, byl pozdější, proč by musel ten ateismus chápat jako to nic? To je nesmysl, to by vůbec nevzal vážně půl století toho vývoje v Německu. To je nesmysl. Samozřejmě nemohl, ta obapolnost u *Nietzscheho* nemůže být chápána jako totožná s tím nic.

Jaspers spatřuje nebo převádí na ten věk, na tu dobu. Ta doba je charakterizovaná odedávna...

Jiný hlas: Čím?

Hejdánek: Že dochází k nějakému úpadku. Ale co ten úpadek nakonec je? No tak to je otázka, ale rozhodně to není ten ateismus.

Jiný hlas: Proto jsem se ptal, že jsem chtěl vědět tu souvislost mezi tou nicotou a tím ateismem. Co je to ten úpadek potom? Co je to za nicotu, kterou má na mysli?

Hejdánek: To je otázka, co to je. Pravda je, že možná u *Nietzscheho* by se to možná dalo dát do souvislosti s tím, ten základní zážitek nicoty v lidských dějinách, co můžeme vůbec dokumentovat, je zážitek smrti. A teprve daleko druhotnější je ta závrať, co bylo před narozením. To je druhá část nicoty. Ale soukromá. Protože před narozením bylo mnoho jiných věcí, jenom já jsem nebyl. Do jisté míry ta nicota je čosi, co původně je asi hodně soukromý a teprve dodatečně se z toho dělá taková ta nějaká... těžko říct objektivnější, ale obecnější, generálnější záležitost.

Pro archaického člověka ta nicota splývala s budoucností. A to proto, že tím, že budoucnost se stává, tak

všechno, co jest, pomíjí. Začne být jiný. Nicota ohrožuje všechny bytosti, všechny skutečnosti právě tím, že se s nima může stát cokoliv, poněvadž přichází budoucnost a tam vůbec nikdo nemůže vědět, co se stane. To je ta nicota. Nicota chápána jako propast, do který se zřítí všechno v posledku.

Ted' otázka je, jestli tohleto můžeme aplikovat na Nietzscheho a na Kierkegaarda. To je problém, který se netroufám na tomto místě říct. Kdyby měl ten Jaspers pravdu, tak by tím *eo ipso* říkal, že tady vidí určitou nicotu. Tak by tím *eo ipso* říkal, že oba jsou vlastně zatíženi tím archaicko-mýtickým způsobem myšlení a že ani pro Kierkegaarda to křesťanství vlastně nebylo zažito.

Poněvadž já si nedovedu představit, jak člověk, který je orientován tím židovsko-křesťanským způsobem, to jest do budoucnosti s nadějí, s vírou, jak by před sebou viděl nicotu. Nicotu v silném slova smyslu. Čili ted' jde o to, jestli Jaspers ví, o čem mluví a skutečně interpretuje ty dva myslitele, anebo jestli to řekl, protože pořádně neví sám, o čem mluví. A sám Jaspers je archaicky orientován a neví, co je to víra. Že neví, co je to víra pozitivně, to jsme si ukázali, když jsme četli tu jeho *Filosofickou víru*.

No a jestli je na tom tak dalece, že neví o té... on přece o budoucnosti mluví velice takovým křesťanským způsobem. Čili mně není jasno. Já to tady nedovedu říct. Já vím, že Nietzsche bývá... Nietzscheho tolik neznám, tak se nedovedu rozhodnout sám. To bych se do toho musel pustit číst a najít příslušný nějaký, kde bych si to nahlídl. Nevím, jestli to platí o Nietzschevi, a myslím, že to neplatí o Kierkegaardovi, že vidí před sebou nic, nicotu. Jako že končí věci. Já myslím, že to není pravda.

Takže Jaspersovi nezbyvá nic než interpretovat to zas nich jako ty dva. Proto jsem onoho času chápal tu nicotu jenom jako to rozbití všeho, to vyčištění pole, to odstranění těch ruin.